

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Кафедра соціології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан соціологічного факультету

[Handwritten signature]

Олена МУРАДЯН

«30» червня 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«КУЛЬТУРА І ВЛАДА: ПРАКТИКУМ З КРИТИЧНОГО ЧИТАННЯ»
(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти другий (магістерський) рівень вищої освіти
галузь знань 05 – соціальні та поведінкові науки
спеціальність 054 – соціологія
освітня програма «Соціальні технології»
спеціалізація _____
вид дисципліни за вибором (пакет 3)
факультет соціологічний

2023/2024 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою соціологічного факультету

28 червня 2023 року, протокол № 6

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Сорока Юлія Георгіївна – доктор соціологічних наук, доцент, професор закладу вищої освіти кафедри соціології соціологічного факультету

Програму схвалено на засіданні кафедри соціології

Протокол № 7 від 22 червня 2023 року

В.о. завідувачки
кафедри соціології

Людмила СОКУРЯНСЬКА

Програму погоджено з гарантом освітньої програми «Соціальні технології»

Гарант освітньої програми
«Соціальні технології»

Людмила СОКУРЯНСЬКА

Програму погоджено з науково-методичною комісією соціологічного факультету

Протокол № 9 від 26 червня 2023 року

Заступник голови
науково-методичної комісії
соціологічного факультету

В'ячеслав НІКУЛІН

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «**Культура і влада**» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів спеціальності 054 Соціологія ОПП «Соціальні технології».

В умовах здійснення **дистанційного навчання** дисципліна «Соціологія культури» вивчатиметься виключно онлайн. Лекції за навчальною дисципліною проводитимуться із застосуванням платформи GOOGLE MEET з використанням постійного посилання. 25-30% часу кожної лекції присвячено для запитань, дискусій, обговорення навчального матеріалу. Семінарські заняття проводитимуться в дистанційній формі із застосуванням створеного на платформі GOOGLE CLASSROOM курсу «Соціологія культури». Курс містить необхідні питання для самоперевірки з тем лекцій, а також завдання для виконання студентами. Семінарські заняття орієнтовані на читання літератури та аналіз прочитаного, виконання практичних завдань, тестів, обговорення й дискусій. Семінарські заняття проводяться в синхронному та асинхронному режимах відповідно графіку. Завдання асинхронних семінарів виконуються з урахуванням встановлених термінів. Зворотний зв'язок з викладачкою впродовж курсу здійснюватиметься також за допомогою групи в TELEGRAM та електронної пошти. Адреса викладачки yuliya.soroka@karazin.ua

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета дисципліни: за допомогою цього курсу студенти сформують компетенції з орієнтації в соціологічному розумінні зв'язків культури та влади, критичного читання, використання положень та концепції у власній магістерській роботі, використання категорій та концепцій цієї тематики для діагностики станів суспільного життя (взаємодії, протистоянь, конфліктів тощо), а також роботи в парі, усних виступів перед аудиторією, організації навчальної роботи групи.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

- формування та закріплення навичок критичного читання
- формування знань в тематичній царині «культура та влада»

- використання понять та концепцій визначеної тематичної царини в аналізі актуальних соціальних явищ та процесів, зокрема – в магістерській роботі

1.3. Кількість кредитів 4

1.4. Загальна кількість годин 120

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	-й
Семестр	
1-й	-й
Лекції	
14 год.	год.
Практичні, семінарські заняття	
14 год.	год.

Лабораторні заняття	
- год.	год.
Самостійна робота	
92 год.	год.
Індивідуальні завдання	
Контрольні роботи (2)	

1.6. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми, Освітнього стандарту спеціальності 054 – «Соціологія» за другим (магістерським) рівнем вищої освіти (затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 05.01.2021 № 14), студенти повинні набути компетентності та демонструвати такі результати навчання:

Загальні компетентності:

ЗК 01. Здатність до абстрактного та конкретного мислення, аналізу та синтезу

ЗК 08. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми

ЗК 10. Усвідомлення культурного розмаїття суспільств і викликів взаємодії в міжкультурному контексті

Фахові компетентності:

СК 01. Здатність аналізувати соціальні явища і процеси

СК 02. Здатність виявляти, діагностувати та інтерпретувати соціальні проблеми українського суспільства та світової спільноти

СК 12. Усвідомлення відмінностей поміж ключовими соціологічними парадигмами

Програмні результати навчання:

ПР 01. Аналізувати соціальні явища і процеси, використовуючи емпіричні дані та сучасні концепції і теорії соціології

ПР 02. Здійснювати діагностику та інтерпретацію соціальних проблем українського суспільства та світової спільноти, причини їхнього виникнення та наслідки

ПР 05. Здійснювати пошук, аналізувати та оцінювати необхідну інформацію в науковій літературі, банках даних та інших джерелах.

За результатами освоєння курсу студенти мають:

знати: основні концепції, які розглядають тематику «культура та влада» в соціології, їх ключові поняття, соціально-історичний та соціокультурний контекст виникнення, обмеження застосування для аналізу актуальних явищ та процесів;

вміти: критично читати тексти з тематики «культура та влада», застосовувати концепти цієї тематики для аналізу актуальних соціальних явищ та процесів, зокрема – в магістерській роботі.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Лекція 1. Вступ. Концептуальні орієнтири інтерпретації зв'язків культури та влади.

Ознайомлення з метою та завданнями курсу, методами та формами навчальної діяльності.

Тематика культури та влади в соціології, її місце в концептуальній структурі науки. Концептуальне розмаїття тематики культури і влади, міждисциплінарні зв'язки соціології з філософією, семіологією, антропологією, культурними студіями.

Читання: Бурлачук В. Колективна пам'ять: між цінностями та історичним знанням // СТММ. 2020. №3.

Лекція 2. Концепція влади-знання (М. Фуко) в соціологічних дослідженнях культури.

Поняття влади. Пряма й дискурсивна влади. Соціально-історичні умови виникнення дискурсивної влади. Ідеї Фуко щодо влади-знання у дослідженнях освіти, медицини, пенітенціарної системи, публічного простору, міста.

Читання: Фуко М. Правила промови. Київ : Дух і літера, 1993. 61 с.

Лекція 3. Культура і влада в структуралістському баченні (Р. Барт).

Міф в контексті зв'язку культури та влади. Функції міфу. Структура міфологічного повідомлення. Використання концепції міфу Барта у дослідженні сучасної візуальної культури, медіа контенту, зокрема соціальних мереж.

Читання: Barthes R. Myth today. In Barthes R. Mythologies. Hill and Wang. New York. 1972.

Лекція 4. Культура і влада в концепції П. Бурдьо

Символічний простір та символічна влада. Символічний капітал серед інших форм капіталу. Номінація та право легітимної номінації. Соціальна позиція та соціальне сприйняття. Використання ідей Бурдьо в дослідженнях медіа.

Читання: Bourdieu P. The social construction of body. In Masculine domination. Staford University Press. 2002. P.7–22.

Лекція 5. Кодування/декодування в культурному відтворенні влади в суспільстві

(С. Голл).

Використання марксистських ідей (Граміши, Альтюсер) для дослідження меншин, протестів, масових комунікацій, популярної культури, культурної ідентичності. Проблематика репрезентації меншин, колоніалізм, расизм.

Читання: Hall, S. Encoding/decoding. In Centre for Contemporary Cultural Studies (Ed.): Culture, Media, Language: Working Papers in Cultural Studies London: Hutchinson 1972-1979 С. 128 С. 138.

Лекція 6. Культура та стосунки влади в суспільстві в перспективі інтерпретативної парадигми (К. Гірц).

Поняття ідеології та сфера ідеології. Оцінне поняття ідеології. Символічне та ідеологія. Застосування положень Гірца у дослідженнях символічного виробництва та публічного простору.

Читання: Гірц К. Ідеологія як культурна система // Гірц К. Інтерпретація культур. Пер. з англ. Київ : Дух і літера. 2001. 542 с.

Лекція 7–8. Культурні механізми влади: концепція, витoki, перспективи застосування в аналізі сучасного українського суспільства.

Культурні механізми влади: номінація, легітимація, натуралізація. Теоретичні підґрунтя та практичні застосування. Політичні, комерційні та публічні комунікації як сфера реалізації культурних механізмів влади.

Читання: Сорока Ю. Номінації колективних ідентичностей в блогосфері актуальних подій // Мінливості культури: соціологічні проєкції / За ред. Н. Костенко. Київ: Інститут соціології НАН України, 2015 С. 371–419.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Концептуальне розмаїття тематики «культура та влада».												
Разом за розділом 1	46				10	36						
Розділ 2. Тематичний вимір проблематики «культура та влада».												
Разом за розділом 2	44				10	34						
Усього годин	120	14	14			92						

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Концептуальні орієнтири інтерпретації зв'язків культури та влади. Концепція влади-знання (М. Фуко) в соціологічних дослідженнях культури. Культура та влада в структуралістському баченні (Р. Барт). Культура та стосунки влади в суспільстві в перспективі інтерпретативної парадигми (В. Райт). Проблема відтворення влади в суспільстві в концепції діалектики Просвітництва (М. Хоркхаймер, Т. Адорно) Кодування/декодування в культурному відтворенні влади в суспільстві (С. Холл).	8
2	Комунікація і влада: конструювання повідомлення, інтерпретація, соціальний контроль. Культура та влада в дослідженні рок музики 1970–80 рр. в концепції Уилла Стро. Культура й влада як виміри публічної сфери, культурних інституцій, політичних доктрин, освіти та навчання. Легітимність як культурний феномен. Ритуали та перформативні акти. Культурні механізми влади: концепція, витоки, перспективи застосування в аналізі сучасного українського суспільства.	6
	Разом	14

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Опрацювання літератури за темами занять	16
2	Відпрацювання навичок критичного читання на прикладі літератури за темами занять	16
3	Знайдення концепцій та тематик «культура та влада», які відповідають меті та завданням магістерської роботи. Формулювання переваг, які надає використання цих концепцій засобами вирішення завдань магістерської роботи	26
	Разом	92

6. Індивідуальні завдання

Не передбачено навчальним планом

Оберіть джерело зі списку обов'язкової літератури, виконайте наступні дії та опишіть результати письмово. Мінімальний об'єм письмового тексту – 3 сторінки (Times new romsn, 12 пт, 1.5 інт.).

1. Прочитайте текст.
2. Поділіть його на частини й дайте кожній назву відповідно до її теми. Зверніть увагу на основне положення кожної з частин, його формулювання та аргументи, які наводять автори.
3. Скориставшись додатковою інформацією, яку ви самостійно зможете знайти, спробуйте відтворити умови написання цього тексту: теоретико-методологічні, соціально-історичні, індивідуально-біографічні. За допомогою цієї інформації сформулюйте для себе, чим є цей текст в трьох зазначених вище вимірах.
4. Зверніть увагу на тип та характер аргументації, яку пропонують автори. Спробуйте знайти кордони їх власної критичної налаштованості. Що залишається поза їх аналізом, є невідрефлексованою очевидністю їх погляду? Запропонуйте схему використання положень цього тексту в дослідженнях реальних соціальних процесів.

Критерії оцінки індивідуального завдання: відповідність завданню – 6 балів, адекватне використання концептів та положень курсу – 3 бали, грамотність, логічність, структурованість викладу – 3 бали, самостійність та оригінальність – 3 бали.

7. Методи навчання та контролю

Курс складається з лекційних (інтерактивні лекції) та семінарських занять. Курс спрямований на розвиток компетентностей з критичного читання, що реалізується на базі тематики зв'язку культури та влади.

Основним методом навчальної діяльності є критичне читання – індивідуальне поза аудиторією та групове в аудиторії.

Завдання курсу реалізуються за допомогою методу “перевернутого класу” (The flipped classroom model): тексти літератури до кожної теми студенти читають самостійно, а в аудиторії проводиться спільне читання та обговорення.

Процедура критичного читання (коротко):

Знання наукових текстів, що є загальновизнаним елементом професійної компетенції соціолога, можна представити у двох аспектах. Першим є позитивне знання змісту тексту, його структури, положень, понять, які використовуються та вводяться в нього, логіки аргументації тощо. Таке знання тексту асоціюється з ерудицією.

Другим аспектом є критичне засвоєння тексту, спрямоване на визначення умов та обмежень використання понять та положень тексту в поясненні, інтерпретації чи аналізі процесів суспільного життя. За аналогією з критичним описом дискурсу за М. Фуко, критичне освоєння тексту спрямоване на вивчення обмежень, які створили цей текст, та кордонів зони релевантності його висновків. Критика проблематизує положення тексту, запропоноване в ньому бачення, оприявнює владні стосунки, які він легітимує. Критичне ставлення до тексту підважує цілісність запропонованого в ньому бачення та знаходить її зворотній бік, виворіт, витрати. Такий критичний аналіз є необхідним з огляду на плинність і динамічність сучасного суспільства та відмінність перспективи створення певного тексту та використання його понять і положень для аналізу.

Задля реалізації цих двох типів читання, зробіть наступне:

1. ТЕЗА-АРГУМЕНТ-ПРИКЛАД. Прочитайте текст. Поділіть його на частини й дайте кожній назву відповідно до її теми. Зверніть увагу на основне положення кожної з ча-

- стин, його формулювання та аргументи, які наводять автори.
2. **ВИЗНАЧЕННЯ КОНТЕКСТІВ СТВОРЕННЯ ТЕКСТУ.** Скориставшись додатковою інформацією, яку ви самостійно зможете знайти, спробуйте відтворити умови написання цього тексту: теоретико-методологічні, соціально-історичні, індивідуально-біографічні. За допомогою цієї інформації сформулюйте для себе, чим є цей текст в трьох зазначених вище вимірах.
 3. **КОРДОНИ КРИТИЧНОСТІ АВТОРА.** Зверніть увагу на тип та характер аргументації, яку пропонує автор. Спробуйте знайти кордони його власної критичної налаштованості. Що залишається поза аналізом, є невідрефлексованою очевидністю його погляду?
 4. **УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ ПОЛОЖЕНЬ НА ПРАКТИЦІ.** Спираючись на висновки попередніх етапів, запропонуйте схему використання положень цього тексту в дослідженнях реальних соціальних процесів

Контрольна робота:

Контрольна робота виконується письмово та є виконанням наступного завдання:

Оберіть двох авторів зі списку обов'язкової літератури, виконайте наступні дії та опишіть результати письмово. Мінімальний об'єм письмового тексту – 2 сторінки (Times new roman, 12 пт, 1.5 інт.).

Заповніть таблицю:

Питання:	Автор 1	Автор 2
Соціально-історичні умови продукування ідей, концепцій		
Методологічні настанови й обмеження авторської позиції		
Предметна область, досліджувати яку призначена концепція		
Кордони критичної налаштованості автора/ концепції		
Перспективи застосування положень та концепцій для вирішення завдань вашої магістерської роботи		

Критерії оцінки контрольної роботи: відповідність завданню – 6 балів, адекватне використання концептів та положень курсу – 3 бали, грамотність, логічність, структурованість викладу – 3 бали, самостійність та оригінальність – 3 бали.

Завдання до заліку:

Залік проводиться в формі есе. В цьому тексті студентам пропонується проаналізувати концепти з прочитаних в курсі текстів з точки зору того, як вони пов'язані з темою магістерської роботи, які завдання магістерської роботи дозволяють вирішувати безпосередньо, які з аспектів стосунків культури та влади дозволяє розкрити теми магістерської роботи. Обсяг есе – 5 сторінок (12 пт., 1.5 інт Times New Roman). Критерії оцінювання: відповідність завданню – 10 балів, вірне застосування розглянутих в курсі концептів – 10 балів, оригінальність розкриття зв'язку теми магістерської роботи та тематики культури та влади – 10 балів; орфографія, синтаксис, оформлення тексту – 10 балів. Загалом: 40 балів (максимальна оцінка).

Підсумковий контроль з курсу здійснюється у системі Moodle.

8. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання					Екзаме н	Сума
Розділ 1	Розділ 2	Контрольні роботи (2)	Індивідуальне завдання	Разом		
15	15	15	Не передбачено	60	40	100

Для допуску до підсумкового семестрового контролю потрібно набрати 30 балів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

9. Рекомендована література

1. Бурлачук В. Колективна пам'ять: між цінностями та історичним знанням // СТММ. 2020. №3.
2. Гірц К. Ідеологія як культурна система // Гірц К. Інтерпретація культур. Пер. з англ. Київ: Дух і літера. 2001. 542 с.
3. Сорока Ю.Г. Номінації колективних ідентичностей в блогосфері актуальних подій / Ю.Г. Сорока // Мінливості культури: соціологічні проєкції / За ред. Н. Костенко. Київ: Інститут соціології НАН України, 2015. С. 371–419.
4. Фуко, М. Правила промови. Київ: Дух і літера, 1993. 61 с.
5. Barthes R. Myth today. In Barthes R. (1972). Mythologies. Hill and Wang. New York.
6. Bourdieu P. The social construction of body. In Masculine domination. – Stanford University Press. 2002. P.22.
7. Hall S. Encoding/decoding. In Centre for Contemporary Cultural Studies (Ed.): Culture, Media, Language: Working Papers in Cultural Studies London: Hutchinson 1972-1979. 1980. С. 128-138.

10. Посилання на інформаційні ресурси

Бібліотека ім. В.Г. Короленка	http://korolenko.kharkov.com/nov_catal.htm
Незалежний культурологічний часопис «Ї»	http://www.ji-magazine.lviv.ua/index.htm
Інститут соціології НАН України	http://www.i-soc.kiev.ua/institute/
Українська служба ВВС	http://www.bbc.co.uk/ukrainian/
Українська служба радіо Свобода	http://www.radiosvoboda.org/
Інформаційний портал zaxid.net	http://www.zaxid.net/
Харківський Художній музей	http://www.artmuseum.kharkov.ua/ukr/index.htm
Львівська Національна Гелерея мистецтв	http://lvivgallery.org/
Портал «Музейний простір України»	http://prostir.museum/
Національний Художній музей України (м. Київ)	http://namu.kiev.ua/
Національна художня галерея (м. Вашингтон, Округ Колумбія, США)	http://www.nga.gov/home.htm
Смітсонівські музеї (м. Вашингтон, Округ Колумбія, США)	http://www.si.edu/Museums/
Британський Музей (м. Лондон, Великобританія)	http://www.britishmuseum.org/
Лувр (м. Париж, Франція)	http://www.louvre.fr/llv/commun/home.jsp